

BIOLOGIYA FANINI O`QITISHDA LABORATORIYA ISHLARINING AHAMIYATI

Urazova Firuza Urazboyevna

Yunusobod tumani 247-maktab

Biologiya fani O`qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada biologiya fanini o`qitishda laboratoriya ishlarini tashkil etishning ta`lim tarbiyada hamda fanni chuqur o`zlashtirishda tutgan o`rni haqida so`z boradi.*

Kalit so`zlar: *laboratoriya ishi, amaliy ish, ko`nikma, vazifa, mustaqil ish,*

Abstract: *This article discusses the role of laboratory studies in teaching biology in education and in-depth study of the subject.*

Keywords: *laboratory work, practical work, skill, task, independent work, knowledge.*

KIRISH

UMUMIY O`RTA TA`LIM MUASSASALARIGA AJRATILGAN O`QUV-LABORATORIYA JIHOZLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH VA ULARNI SAQLASH BO`YICHA NIZOM O`zbekiston Respublikasining «Ta`lim to`g`risida»gi Qonun, «Kadrlar tayyorlash milliy dasturi» hamda O`zbekiston Respublikasi Prezidentining «2004-2009 yillarida Maktab ta`limini rivojlantirish Davlat umummilliy dasturi to`g`risida»gi 2004 yil 21 maydagi PF-3431-sonli Farmoni, Vazirlar Mahkamasining 2004 yil 9 iyuldagi «2004-2009 yillarda Maktab ta`limni rivojlantirish Davlat umummilliy dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to`g`risida»gi 321-sonli qarori asosida umumiy o`rta ta`lim muassasalariga ajratilgan o`quv-laboratoriya jihozlaridan samarali foydalanish va ularni saqlash tizimini yaratish, bu borada umumta`lim maktablari o`qituvchilari va rahbarlarining shaxsiy javobgarligini oshirish maqsadida ishlab chiqilgan. Biologiyani fanini chuqur o`rganishda laboratoriya ishlarini olib borishi muhim ahamiyatga ega. Yangi bilim va amaliy ko`nikmalarni shakllantirish, amaliy o`qitish usullaridan foydalanish laboratoriya ishining asosiy mohiyati hisoblanadi. O`quv jarayoniga qo`yiladigan zamonaviy talablar o`qituvchilar faoliyatini tashkil etish orqali bilim, ko`nikmalarni shakllantirishga yo`naltiradi. Laboratoriya ishini biologik ob`ektlardan, ko`rgazmali qurollardan, biologik moslamalar va materiallardan mustaqil foydalanish kabi zarur ko`nikmalarni shakllantirish bilan birgalikda nazariy bilimlarni qo`llash, chuqurlashtirish va rivojlantirishga qaratilgan faoliyat deb ta`riflash mumkin. Laboratoriya mashg`uloti - maxsus jihozlangan o`quv-laboratoriya xonasida tashkil etilib, o`qituvchi ishning maqsadini tushuntiradi va o`quvchilarni topshiriqni bajarish algoritmi (tartibi) bilan tanishtiradi. Laboratoriya ishida bajarilishi lozim bo`lgan amallar aniq o`rnatilgan tartibda bajarilishi talab etiladi. Amaliy mashg`ulot - o`qituvchi rahbarligida va uning hamkorligida bajariladi. Mashg`ulot bir nechta tashkiliy qismlarga bo`linadi. Amaliy mashg`ulotni darsga

qiyoslash mumkin. umumiy oʻrta taʼlim maktablari biologiya fani oʻqituvchilari biologiya fani boʻyicha laboratoriya mashgʻulotlariga qoʻyilgan zamonaviy talablarni, fan kabinetini va laboratoriya xonasini tegishli oʻquvlaboratoriya anjomlari bilan jihozlash boʻyicha meʼorni va laboratoriya mashgʻulotlarini tashkil etishni, biologiya fanini oʻqitish shakllarini kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish koʻnikmalarini rivojlantirishdan iborat. Laboratoriya vazifalari: oʻqituvchilarning biologiya fanini oʻqitishda oʻquvchilarda kompetensiyalarni shakllantirish uchun laboratoriya va amaliy magʻulotlarni qoʻllash haqidagi bilim, koʻnikma va malakalarini rivojlantirish; biologiya darslarini zamonaviy talablar asosida tashkil etish koʻnikmalarini rivojlantirish.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Laboratoriya ishlarining aksariyati tadqiqotchilik faoliyatini olib borishga asoslangan boʻladi. Laboratoriya ishi bu – asbob uskunalar va boshqa moslamalardan foydalangan holda tajribalar oʻtkazish, biologik jarayonlarni maxsus jihozlar yordamida oʻrganishdir; Laboratoriya ishlarini tashkil etish asosan quyidagi bosqichlarda olib boriladi:

1. Laboratoriya ishi yuzasidan vazifalarni belgilash;
2. Oʻrganilayotgan material yoki obʼyekt tarkibidagi xususiyatlari haqida maʼlumot berish va suhbat oʻtkazish;
3. Tajribalarni mustaqil bajarishga kirishish.
4. Tajriba yuzasidan olingan natijalarni tuzatish, xulosalarni shakllantirish
5. Olib borilgan tajriba yuzasidan yakuniy suhbat oʻtkazish hamda keyingi laboratoriya ishi yuzasidan vazifa berish

Oʻquv dasturining ajralmas qismi sifatida laboratoriya ishlari muhim boʻlib, ularni amalga oshirish har bir oʻqituvchi uchun katta masʼuliyatni yuklaydi. Laboratoriya mashgʻuloti davomida oʻquvchilar olgan nazariy bilimlarini amaliyotda qoʻllay olish koʻnikmalariga ega boʻladilar.

Biologiyani fanlarini oʻqitishda laboratoriya mashgʻulotlari taʼlim tarbiya berishning omili sifatida asosiy darslardan biri hisoblanadi jumladan:

1. Tabiiy obʼektlarni oʻrganish bilan oʻrganilayotgan material haqida aniq tushunchaga ega boʻladilar hamda maʼlumotlar uzoq vaqt xotirada saqlaydilar
2. Laboratoriya mashgʻulotlarida oʻquvchilar mustaqil ravishda bilim olishga oʻrganadilar.
3. Laboratoriya mashgʻulotlari jarayonida oʻquvchilar bir qator amaliy koʻnikmalarni egallaydilar.
4. Laboratoriya mashgʻulotlari oʻquvchilarni biologiya fanlarini oʻrganishga boʻlgan qiziqishini rivojlantiradi.
5. Laboratoriya mashgʻulotlari oddiy darslardan farqli ravishda oʻquvchilarda mehnat madaniyatini, ongli intizomni tarbiyalaydi, oʻquvchilarga mehnatni muayyan natijaga olib kelishini koʻrsatadi. Laboratoriya mashgʻulotlari ikki shaklda oʻtkazilishi

mumkin: frontal (o'qituvchining ko'rsatmasi bilan) va oldindan tayinlangan topshiriq bo'yicha. Frontal laboratoriya mashg'ulotlarida ish qismlarga bo'linadi, har bir qism uchun o'qituvchi o'quvchilarga bir vaqtning o'zida bajaradigan alohida ko'rsatmalarni beradi. Ish bir vaqtning o'zida, o'z vaqtida yakunlanadi.

O'quvchilar materialni osongina o'rganadilar; o'qituvchi ishning qanday bajarilishini baholab boradi. Bunday darslar qat'iy tartib – intizom hamda xavfsizlik qoidalariga amal qilgan holda o'qituvchining nazorati va kuzatuvi ostida olib boriladi.

Oldindan tayinlangan topshiriq bo'yicha olib boriladigan laboratoriya mashg'ulotida o'quvchilar bajarish kerak bo'lgan barcha ishlarni darhol ish davomida oladilar. Bunda o'quvchilarga tashabbuskorlik bilan mustaqil ish olib borishga imkoniyati beriladi.

Laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda o'qituvchi quyidagilarni bajarishi kerak:

1. O'quvchilar bajarishi kerak bo'lgan ishning maqsadi va mazmunini aniq belgilab uni amalda sinab ko'rgan bo'lishi.
 2. Laboratoriya ishini olib borish rejasini tuzib, ishning ketma-ketligini, kirish suhbatining mazmunini, mustaqil ish uchun topshiriqga ko'rsatmalarni tayyorlagan bo'lishi.
 3. Laboratoriya mashg'ulotlari uchun zarur bo'lgan barcha jihozlarni oldindan tayyorlagan bo'lishi
 4. Dars boshida laboratoriya ishining topshiriqlari doskaga joylashtirilgan bo'lishi
- Laboratoriya ishlari daftarda rasmiylashtirib borilishiga o'qituvchi tomonidan ko'rsatma beriladi hamda muntazam nazorat qilib boriladi.

O'quvchilar ushbu daftarga laboratoriya ishining mavzusi va maqsadini, kerakli jihozlarning nomini, bajarilgan ishlarning sonini hamda tajriba yuzasidan olingan xulosalarni yozishlari kerak. Tajribadan olingan natijalarni aniq ifodalashda quyidagi jadval beriladi: T/r Bajarilgan ishlar Nimani ko'rdilar va o'rgandilar

Xulosa

Bundan tashqari biologiya fanida o'tkazilgan tajribalarning borish sxemasi, ob'yektlarning rasmilarini rasm albomga chizib borilishi ham bilim olishning samarali usullaridan hisoblanadi. Sababi o'rganilayotgan o'simliklar, hayvonlarning tashqi va ichki tuzilishi tasviri chizib borilsa, tasviriy xotira orqali bilimlari mustahkamlanishiga olib keladi. Laboratoriya ishlarida biologik materiallardan foydalanish o'quvchilarda: tahlil qilish, taqqoslash, qiyoslash, baho berish, xulosa chiqarish, o'z fikrini bildirish va uni asoslash, ma'lumotni yig'ish, ish natijalarini turli shakllarda (xulosalar, tezislar, mantiqiy jadvallar va boshqalar) taqdim etish kabi o'quv ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shunday ekan biologiya fanlarini o'qitishda laboratoriya mashg'ulotlarini olib borish muhim ahamiyat kasb etadi.

1. “Биологическое и экологическое образование в школе и вузе: теория, методика, практика” Сборник статей. Санкт-петербург 2017 (стр 79)
2. J.O. Tolipova “Biologiyani o`qitishda innovatsion texnologiyalar” T.2013 (141 bet)